

JOSEF ŽENKA
(ED.)

ALOIS RICHARD NYKL
POZNÁMKY
K REVOLUČNÍ AKCI
V CHICAGU (1914–1918)

KAROLINUM NÁRODNÍ MUZEUM

Alois Richard Nykl
Poznámky k revoluční akci v Chicagu (1914–1918)

Josef Ženka (ed.)

Recenzovali:

prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

doc. Mgr. Martin Veselý, Ph.D.

Vědecký redaktor: PhDr. Martin Šámal

Vydaly

Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Ovocný trh 560/5, 116 36 Praha 1

www.karolinum.cz

a Národní muzeum

Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

www.nm.cz

Praha 2017

Překlad Summary Petra Key

Redakce Marie Hamšíková

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

Kniha vychází s podporou GAČR č. GP13-29508P.

© Univerzita Karlova, 2017

© Národní muzeum, 2017

Text © Alois Richard Nykl, 2017

Editor © Josef Ženka, 2017

Introductory essay © Josef Ženka, 2017

Photography © Národní muzeum, Josef Ženka, 2017

Maps © Josef Ženka sr., 2017

ISBN 978-80-246-3680-1 (Karolinum)

ISBN 978-80-246-3693-1 (pdf)

ISBN 978-80-7036-526-7 (Narodni muzeum)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2017

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Předmluva (<i>Josef Ženka</i>)	7
<hr/>	
A. R. Nykl a Poznámky k revoluční akci v Chicagu (<i>Josef Ženka</i>)	15
Alois Richard Nykl (1885–1958):	
Životopisná črta autora	16
Alois Richard Nykl a příčiny sepsání Poznámek k revoluční akci v Chicagu	21
Japonsko	21
Po devíti letech v Chicagu – čtyři stránky krajanské perspektivy A. R. Nykla	29
Geneze Poznámek k revoluční akci v Chicagu a důvody jejich sepsání	40
Poznámky k revoluční akci v Chicagu a tamní reflexe české akce	48
Závěrem: Nyklovy prameny a reflexe jeho osobnosti v Poznámkách	54
Ediční poznámka	59
<hr/>	
Alois Richard Nykl: Poznámky k revoluční akci v Chicagu	67
Prolog	68
I. Příjezd do Ameriky	71
II. Znovuzvolení prezidenta Wilsona	98
III. Podzim 1916 až léto 1917	177
IV. Ohlédnutí se za roky 1914 až 1916	223
V. Léto 1917 až 1918	276
Závěr	308
<hr/>	
Dodatky	319
1. Epilog k Poznámkám	320
2. Československý stát	330
3. Vlast Čechů: Ke dni 325. výročí narozenin Komenského	333
4. Výbor ze Slovanského obzoru vydávaného A. R. Nyklem ve Svornosti	341
5. Amerika a Slovanstvo	357
6. Několik otázek profesoru Masarykovi	359
7. Jak se časy mění: Úvaha o českoamerickém životě	364
8. Deníkový záznam A. R. Nykla s líčením příjezdu T. G. Masaryka do Chicaga 5. května 1918	369

9. Deníkový záznam z Nyklovy návštěvy Masarykovy přednášky v Carter H. Harrison High School 28. května 1918	372
10. Nepojmenovaná báseň složená po Masarykově příjezdu do Chicaga	374
<hr/>	
Mapy	376
Seznam zkratk	379
Seznam pramenů a literatury	380
Seznam vyobrazení	386
Summary	388
Rejstřík	391

PŘEDMLUVA

„Člověk nemůže dobře zachytiti ani své vlastní myšlení a svou vlastní podstatu: jak nebezpečné jest uvažování o pohnutkách lidí jiných, zejména poté, když jsou mrtvi.“¹

Alois Richard Nykl (13. 12. 1885 Kachní Louže, Rakousko-Uhersko – 5. 12. 1958 Evanston, USA) zemřel již před více než půl stoletím a téměř po stejnou dobu prakticky neexistoval i pro svou rodnou zemi. Zařadil se tak do dlouhého zástupu českých krajanů žijících ve Spojených státech amerických, kteří během svých životů patřili mezi kulturní, podnikatelské či politické elity své nové vlasti. Když se dnes zmíní jména několika jeho současníků z Chicaga, ať už přátel či kolegů, jen velmi málo specialistů bude vědět, kdo byli, a ještě méně jich bude vědět, co ve své komunitě znamenali. Kdo dnes zná osudy novináře a literáta Jaroslava E. Salaby Vojana (1872–1944), vydavatele Augusta Geringera (1842–1930), pivovarníka a komunálního politika Jana A. Červenky (1870–1951) či operního tenora a hudebního skladatele Arna Maria Hesse (1884–1949). Zmizeli v propadlišti dějin jako mnozí další a s nimi i podstatná část historie českých Američanů v Chicagu.

Alois Richard Nykl měl obdobný osud. Když jsem se o něm v roce 2008 dozvěděl, životopisné materiály k jeho osobě byly přibližně na úrovni výše zmíněných čtyř českých krajanů, s jednou výjimkou: jeho obrovskou vědeckou, novinářskou a literární činností čítající přibližně tři sta vydaných položek. Nykl však měl v rukávu ještě jedno eso. Díky obrovskému úsilí se mu podařilo dostat ze Spojených států amerických do Československa značnou část své vlastní osobní pozůstalosti, kterou odkázal Náprstkovu muzeu v Praze. Stalo se tak zásluhou Bohumíra Lifky, tamního knihovníka a dlouholetého prostředníka mezi českými krajany za oceánem a Prahou.² Bylo tak zajištěno uchování jednoho z obsahově nejzajímavějších krajanských osobních fondů, byť až do roku 2013 nedostupného.

---

¹ ANpM, Nykl, 13.30, Epilog k Poznámkám.

² Bohumír Lifka byl i ve třicátých letech redaktorem časopisu Kraján, jenž se zabýval českými krajany a vystěhovalci. Lifka Nyklovu osobnost začlenil i do krajanské výstavy Čeští pionýři v Americe 1848–1918, která probíhala v Náprstkově muzeu v roce 1948.

Teprve projekt Alois Richard Nykl: Český orientalista, cestovatel a krajan, který se v Náprstkově muzeu realizoval v letech 2013–2015, umožnil jeho zpřístupnění. V něm jsem navázal na svůj předchozí projekt o A. R. Nyklovi z dob postgraduálních studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, během něhož jsem sepsal první moderní studii o A. R. Nyklovi³ a v roce 2011 absolvoval svůj první výzkumný pobyt v USA (Chicago, Evanston). Projekt v Náprstkově muzeu se soustředil na zpracování Nyklova fondu a studium jeho života a osobnosti prostřednictvím tří stránek, jimiž jsem ho v roce 2012 definoval: orientalistické, cestovatelské a krajanské. Jedním z témat, které jsem se pokusil interpretovat, byl moment, kdy se z cestovatele stal krajan-orientalista. Ve zmíněné studii jsem totiž skončil Nyklovými léty cestovatelskými. Jeho přechod na dráhu univerzitní, spojený se zásadní životní změnou, se totiž ukázal na základě tehdejší pramenné základny jako nesrozumitelný.

Interpretace je však dnes již možná díky rámcovému roztržení pozůstalosti a sepsání jejího obsahu. V současnosti čítá Nyklův fond 180 krabic sepsaného a částečně zpracovaného materiálu, který umožňuje plné využití všech dokumentů. Ty byly doplněny i dalším archivním i přímým výzkumem ve Spojených státech (dva letní pobyty v letech 2013 a 2014) a dalších částech světa (průběžně v letech 2013–2016). Prvním zásadním výstupem byla Nyklova autobiografie, jež vyšla na počátku roku 2017, v níž jsem zpracoval Nyklův aspekt biografický a cestovatelský a edicí textu přinesl jeden ze základních textů ke studiu Nyklova života a východisek jeho myšlení.⁴ Jednalo se o první moderní knižní historiografickou práci o A. R. Nyklovi, která právě díky rozsáhlému využití dosud neznámých archivních pramenů zcela mění pohled na tuto významnou osobnost krajanského a lingvisticko-literárního orientalistického života.

Ve zde předkládaných Poznámkách k revoluční akci v Chicagu se chci pokusit vysvětlit a zprostředkovat pramenný materiál k pozadí Nyklova složitého přerodu z cestovatele v krajana-vědce, jak k němu došlo v průběhu let 1916–1918, respektive 1921. Tento text, jež jsem poprvé zahlédl v roce 2011, představuje Nyklovu reflexi nejsložitějšího životního období, jak ji zpracoval v letech 1926–27. Později, koncem třicátých let, se kniha měla stát součástí autobiografické trilogie, k jejímu přepracování však nikdy nedošlo. V knize si Nykl chtěl utříbit své vlastní názory a lépe porozumět příčinám svých ran osudu. Text umožňuje pochopit přechod z jeho formativního období a osvětlit, proč se vzdálil česko-americkému životu v krajanské komunitě a stal se

3 Ženka, Josef. Abd ur-Rahmán El Bohémi: Alois Richard Nykl, Léta cestovatelská I. (1885–1911). *Nový Orient* 66/3 (2011), 44–47.

4 Nykl, Alois Richard. *Padesát let cest jazykozpytce a filosofa*. Ed. Josef Ženka. Praha, 2016.

1. Alois Richard Nykl,
srpen 1918

světově proslulým lingvistou a filologem. Vydáním této knihy se i doplňuje předchozí edice Padesáti let cest jazykozpytce a filosofa.

Poznámky k revoluční akci v Chicagu se vyznačují významným interpretačním přesahem do oblastí mimo Nyklův život. Představují dokument, který zaznamenal dynamiku života českého Američana na jednom místě během určitého časového úseku. Ukazují na jeho vlastní každodennost a místní perspektivy jeho života. Ty se projevují např. uvedením do americké státní a komunální politiky, recepcí Českého národního sdružení, pracovní a volnočasovou aktivitou i rozsáhlým popisem mezilidských vztahů. Nykl svým odlišným přístupem k tomuto období přináší řadu nových otázek ke studiu krajanské problematiky, chicagské politiky či tamního hnutí za samostatnost Čech. Porovnáním s kapitolou o Spojených státech amerických v Nyklově autobiografii se naskýtá i příležitost zaznamenat vývoj Nyklova vnímání prostředí česko-amerického Chicaga v prvních dvou dekádách 20. století. Byl vynikajícím pozorovatelem a tehdejší krajanské prostředí i Spojené státy zobrazil velmi barvitě.

Alois Richard Nykl však není postavou jednoduchou k porozumění. Překážky klade jeho jazykový rozmach či kvantita materiálu. I jeho zpracování hnutí za samostatnost Čech, nebo jak ho on sám nazývá, revoluční akce v Chicagu, může působit určité kontroverze. Na řadě představitelích nenechává nit suchou a ve spojení se svou pověstnou kritičností⁵ vytváří obraz své doby zcela odlišný od toho, na jaký jsme zvyklí od jiných dobových autorů z krajanského prostředí. V budoucnosti zde bude ještě třeba dalšího studia k posouzení, zda je jeho kritika a revize oprávněná, což však leží mimo rámec této knihy a důvodů jejího vydání.⁶ Nezpochybnitelným vedlejším pramenným přínosem tohoto textu je přiblížení některých dosud nestudovaných otázek angažmá chicagských Čechů. Nejvýznamější je existence a fungování českého oddělení demokratického výboru za znovuzvolení prezidenta Wilsona v roce 1916, uvedení do problematiky demokratické a republikánské strany mezi českými Američany či celá řada neznámých biografických informací o mnoha členech české chicagské komunity.

Tyto informace se nacházejí i v mnoha dalších pramenných materiálech, které obsahuje Nyklova osobní pozůstalost. Ta se společně s fondem jeho současníka, spolupracovníka a přítele Enrique St. Vráze stala hlavní pramennou základnou pro přípravu kritické edice textu i úvodních studií. Do jisté míry pomáhaly archivní fondy překonat prakticky neexistující moderní literaturu k problematice českého Chicaga, politiky a tamního života.⁷ Zcela výjimečným pramenem jsou Nyklovy osobní deníky, které si kompletně vedl od roku 1914 bez přestávky až do své smrti. Jde o materiál nesmírně bohatý, jenž umožňuje prakticky každou Nyklovu myšlenku a činnost zaznamenanou v Poznámkách k revoluční akci v Chicagu vystavit srovnání v synchronní perspektivě. Do svých deníků si Nykl zapisoval vše: průběh dní, myšlenky, názory i detaily z rozhovorů, jichž se účastnil. Vlepoval do nich i různé výstřižky či dokumenty nebo fotografie. Jejich rozsah je obrovský, například rok 1917 se nachází na přibližně 600 stranách. Informace obsažené v denících tak podstatně rozšiřují informační základu o A. R. Nyklovi a jeho životě. Jde však o pramen velmi intimní, který si Nykl vedl pouze pro sebe. Později napsal, že do těchto zápisků si zaznamenával vše proto, aby jednou mohl posoudit své jednání, omyly a externí vlivy na vlastní rozhodnutí a chování.

5 Pro náhled této kritičnosti doporučuji přečíst následující Nyklovu recenzi: Nykl, Alois Richard. LeGentil, Pierre. *Le Virelai et le Villancico: Le Problème des origines arabes*. Paris, 1954. *Speculum* XXXI/3 (1956), 526–532.

6 Těmi není ani současné stoleté výročí událostí, o nichž text pojednává.

7 Stále relativně málo prozkoumaný lokální kontext chicagského prostředí druhého desetiletí 20. století může představovat i problém při četbě a chápání Nyklova textu. K českému Chicagu té doby bohužel stále nejlépe dobová stať J. E. Salaby Vojana. Vojan, Jaroslav E. S. *České Chicago: Počátky jeho a přítomný rozmach*. In *Adresář a almanach českého obyvatelstva v Chicagu*. Chicago, 1915, 29–68.

Deníky lze doplnit i dalším materiálem z pozůstalosti. Nykl shromažďoval své články, uchovával výstřižky z česko-amerického válečného i poválečného tisku, zapsal si celou řadu poznámek a uchovával různá memorabilia i fotografie. Sestavil si vlastní soubor výstřižků ze Svornosti z let 1917 a 1918, původně připojený jako podklad k jedné ze strojopisných kopií Poznámek k revoluční akci v Chicagu. Představuje roční dějiny Českého národního sdružení, jak je prožívala tehdejší krajanská komunita prostřednictvím tehdy největšího tamního česky psaného deníku.⁸ Významným pramenem byla i korespondence, která se dochovala v obrovském množství, a v mnoha případech jsou k dispozici i průklepové kopie Nyklem odeslaných dopisů. Vzhledem k tomu, že Nyklův osobní fond není archivně uspořádán, je většina bibliografických odkazů vázána na soupis, jenž jsem k němu mezi lety 2013 až 2015 vytvořil. Kromě deníků a korespondence jsou u všech citovaných textů uvedena dočasná čísla, z nichž první odkazuje na karton a druhé na složku. Na základě těchto informací lze dokumenty vždy lokalizovat. Deníky jsou v archivním fondu řazeny chronologicky, korespondence tematicky (institucionální, osobní přijatá a osobní odeslaná) a dále vnitřně abecedně. Důkladné zpracování Nyklova fondu by si však vyžadovalo ještě řadu let.

Pozůstalost E. St. Vráze, uložená rovněž v Náprstkově muzeu v Praze, hrála nezastupitelnou roli při interpretaci kampaně za znovuzvolení prezidenta Wilsona. Vráz si uchoval řadu dokumentů, unikátních tiskovin i materiálů, díky nimž lze ve spolupráci s Nyklovým fondem otevřít otázku fungování demokratické strany mezi českými krajany v Chicagu. Na rozdíl např. od tamních polských Američanů neexistuje o českých Američanech jediná seriózní studie, mimo letité biografie starosty Chicaga Antonína J. Čermáka.⁹ Vrázův fond je navíc Nyklovu velmi podobný tím, že válečné události a hnutí za samostatnost vnímá především z krajanské perspektivy a na základě informací, které chicagští Češi mohli znát a vědět. Zde však svou nezastupitelnou roli jako pramene představoval i krajanský tisk.

Ten se stal při ediční práci důležitou pomůckou, kdy pomáhal ověřovat Nyklovy citace a odkazy na články ze Svornosti. Tento deník se bohužel do dnešních dnů ani v České republice, ani ve Spojených státech nedochoval ve své úplnosti. K překonání této obtíže přispěly další krajanské tiskoviny,

8 Největším, co do počtu vytištěných výtisků všech mutací, byla Svornost. Nejčtenějším v jedné mutaci byl tehdy již o pár stovek Denní hlasatel. Oba deníky jsou však pro interpretaci let 1914–1918 dosud zcela nevyužívané.

9 Kantowicz, Edward R. *Polish-American Politics in Chicago, 1880–1940*. Chicago and London, 1975; Gottfried, Alex. *Boss Cermak of Chicago: A Study of Political Leadership*. Seattle, 1962. Pacyga, Dominic A. Czechs and Poles in Chicago: Pan-Slavism and the origins of the Cermak democratic machine 1860–1931. *Studia Migracyjne-Przegląd Polonijny* 4/2015, 55–68. Obdobně chybí moderní literatura k průběhu české akce v Chicagu, pouze dvě práce Dagmar Hájkové z obecného či newyorského kontextu. Hájková, Dagmar. „Naše česká věc“: Češi v Americe za první světové války. Praha, 2011. Hájková, Dagmar. *Emanuel Voska: Špionážní legenda první světové války*. Praha, 2014.

především ze sbírek Náprstkova muzea i amerických knihoven a databází. Chronologické pročtení krajanského tisku, především *Slavie*, *Svornosti*, *Osvěty* a *Květ amerických*, *Sokola amerického* či *Vesmíru* z let 1914–1918, mi rovněž pomohlo pochopit lokální krajanskou perspektivu vnímání válečných událostí a současně způsoby, jakými mohli být tamní česky hovořící obyvatelé informováni.¹⁰ Studium těchto tiskovin mi zároveň představilo takřka nevyužitě bohatství pramenného materiálu, jenž se na stránkách tisku nachází. Musíme jen doufat, že bude někdy v budoucnu možné zrealizovat vědecký projekt, který by shromáždil veškerou činnost Českého národního sdružení, roztroušené válečné dopisy a další relevantní zprávy a připravil je v nějaké elektronické či tištěné podobě pro další a snáze využitelné badatelské účely.¹¹

Samotné Poznámky k revoluční akci vycházejí ve formě kritické edice. Předchází jí úvodní studie, která se skládá z několika částí. První chronologicky představuje Nyklovou biografickou skicu. Vzhledem k tomu, že krátce před Poznámkami k revoluční akci v Chicagu vyšel první díl Nyklovy autobiografie, je tato stručnějším výtahem z úvodní biografické studie k Padesáti letům cest jazykozpytce a filosofa. Za ní následuje podrobné zpracování Nyklovy válečné činnosti v Japonsku, jejíž zkušenost později zásadně ovlivnila jeho působení v Chicagu. To je zpracováno prostřednictvím souvislosti Nyklova tamního života s jeho národní činností, pracovním životem, studiem na univerzitě a milostnými peripetemi. Všechny tyto čtyři stránky jsou důležité pro pochopení výsledného textu Poznámek a představují osobní změny, jimiž si během těchto let autor prošel. Další část studie se zaměřuje na důvody sepsání Poznámek k revoluční akci a genezi samotné knihy. Je v ní zdůrazněna Nyklova autobiografická reflexe, revize zpracování dějin české akce a kontext jeho knihy v rámci obdobné tvorby českých Američanů z chicagského prostředí. Za úvodní studií následuje ediční poznámka a kriticky editovaný text Poznámek k revoluční akci v Chicagu.

Knihu doplňuje i výbor několika dalších textů. Některé z nich jsou důležité pro širší souvislosti Nyklova myšlení, na jiné v Poznámkách přímo odkazuje a dnes jsou v ČR mimo jeho osobní pozůstalost badatelům nepřístupné. Na prvním místě se jedná o výbor ze Slovánského obzoru a několik dalších drobných textů ilustrujících Nyklovy názory a činnost za války včetně jedné reakce novináře a učitele Jaroslava V. Nigrina. K nim jsem připojil i nevydanou úvahu Několik otázek profesorovi Masarykovi, v níž Nykl v roce 1918 uceleně

10 V této souvislosti je na místě upozornit na dosud nevyužitou sbírku válečných čísel Denního hlasatele a Hlasu lidu, které se nacházejí v knihovně Vojenského historického ústavu, a tiskoviny v osobní pozůstalosti Vojty Beneše.

11 Pro tento účel jsou velmi důležité i Nyklovy poznámky o nákladech jednotlivých českých deníků v USA, jimiž ukazuje na ty relevantní s velkým nákladem a tedy i dopadem na místní populaci (z velkých *Svornost*, *Denní hlasatel*) a naopak marginální s velmi omezenou cirkulací (*Spravedlnost* či *Národ*). ANpM, Nykl, *Deníky*, 1916, deník z července a srpna 1917. Srv. s Čapek, Tomáš. *Naše Amerika*. Praha, 1926, 272–275.

shrnuł své bezprostřední dojmy o Masarykovi a situaci v Českém národním sdružení po Masarykově druhé návštěvě Chicaga. Dalším textem je nevydaná úvaha o česko-americkém životě z roku 1918 s názvem *Jak se časy mění*, v níž Nykl dává svůj ucelený pohled na tehdejší situaci a budoucí vyhlídky komunity českých Američanů. Velmi bezprostřední a osobní jsou Nyklovy vzpomínky z deníku, v nichž zaznamenal Masarykův příjezd do Chicaga a svou účast na jeho projevu na Carter H. Harrison High School.¹² U těchto dvou textů z deníku, stejně jako u celých Poznámek k revoluční akci, je třeba mít na paměti, že jde o díla autorem za života nevydaná, a je potřeba vnímat je především jako historický pramen. Další přílohou je Nyklův biografický text *Vlast Čechů*, jenž čtenáři umožní pochopit pražské prostředí, v němž Nykl získal své panslavistické názory. Posledním textem je krátká satirická báseň představující autorovu reflexi jednání představitelů Českého národního sdružení při příjezdu T. G. Masaryka do Chicaga v roce 1918. Významným doplňkem je doprovodný fotografický a obrazový materiál z Nyklovy pozůstalosti a dalších fondů Náprstkova muzea (především z pozůstalosti E. St. Vráze). Až na jednu výjimku jde o materiál dosud nikde nepublikovaný.

Během mé pouti s A. R. Nyklem mě doprovázela celá řada přátel, kolegů či dalších osob, z nichž řada při přípravě této knihy hrála větší i menší úlohu. Profesor Nykl mi připravil mnoho krušných chvil, ale díky svému velmi rozsáhlému a podnětnému literárnímu dědictví mi připravil neopakovatelný zážitek v mé badatelské kariéře. Můj otec Josef Ženka mi v určitých chvílích nejvíce pomohl s přípravou Poznámek a je i autorem doprovodných map. Řediteli Nakladatelství Karolinum Petrovi Valo patří díky za to, že vzal Nykla pod svá křídla a pomohl vyřešit jeden zdánlivě neřešitelný problém. Oběma recenzentům, Josefu Opatrnému a Martinu Veselému, děkuji za kritické konstruktivní připomínky, které pomohly zlepšit výsledný text. Martinu Šámalovi děkuji za nepřekonatelnou pomoc s archiváliemi a Lukáši Gaven-dovi za jeho soupisy. Michaela Tydlitátová pomohla v kritické chvíli udržet v chodu Kramerius a Hana Popelová mi s velkou trpělivostí a ochotou vždy nosila různá obskurní krajanská periodika. Eva Dittertová a Pavel Onderka se během řešení projektu postarali o nezbytnou institucionální podporu, bez níž by tato publikace nikdy nevyšla. Marii Hamšíkové a Václavu Hozmanovi patří velký dík za redakční zpracování a spolupráci.

Knihu věnuji všem čtyřem ženám mého života, Viktorii, Julii, Ele a Líze. Každá z nich měla neskutečnou trpělivost s mými nekonečnými dny strávenými nad Nyklem.

¹² Tento projev představuje zásadní text pro pochopení Poznámek k revoluční akci v Chicagu. Pro Nykla, jako chicagského krajana, představoval ztělesnění Masaryka a vývoje jeho válečných názorů. V téměř kompletní verzi je nejspíše k dispozici v *Československá samostatnost III/21* (26. června 1918), 21–22.

**A. R. NYKL A POZNÁMKY
K REVOLUČNÍ AKCI
V CHICAGU**
JOSEF ŽENKA

ALOIS RICHARD NYKL (1885–1958): ŽIVOTOPISNÁ ČRTA AUTORA

„Před 53 lety objevil se v Chicagu poprvé nenápadný mladý muž, budoucí největší český lingvista, z největších světových lingvistů vůbec. Přihlásil se v redakci Svornosti, kde byl „starým páнем“ Geringerem přijat za zpravodaje. Byl to Alois Richard Nykl.“¹

Nekrolog vysílaný rozhlasem českých Američanů v Chicagu vzpomínal na první příjezd Aloise Richarda Nykla do Chicaga v září roku 1905. Tehdy, po několikaměsíčním životě v St. Louis, zamířil do Chicaga vstříc svému snu žít se duševní prací. V jeho případě to znamenalo psaní do tehdy v USA největšího v češtině vydávaného deníku Svornost, hlavního periodika v portfoliu nakladatele Augusta Geringera. Nykl se nacházel na počátku své životní dráhy, své cesty za nezávislostí, osobní svobodou a poznáním života i lidské duše. Pouti, která ho zavedla do desítek zemí a nepřeborného množství míst a prakticky až do jeho smrti nikdy neskončila. Nyklův život doslova představuje cestování z místa na místo, pro pozorovatele z dálky a běžného člověka či badatele nesrozumitelné a nepochopitelné. Pro Nykla však šlo o cestu jeho vlastním životem, v níž nezáleželo, na jakém konci světa se zrovna nacházel, protože jako výjimečně nadaný polyglot se domluvil ve všech zemích, v nichž žil, a vždy si pro sebe našel nějaké vlastní místo k životu. Přibližně v polovině této cesty se z mladého muže stal univerzitní profesor, který však ze své filosofie a cesty nesešel. Ani tehdy nikde natrvalo nezakotvil, i přesto se mu podařilo obohatit světovou vědeckou a literární tvorbu o téměř tři sta vědeckých, literárních či novinářských knih, studií, článků a recenzí.²

Jeho pouť začala v roce 1885 na hájovně Kachní Louže v černokosteleckých lesích ve středních Čechách, kde jeho otec sloužil jako hajný na lichtenštejnském panství.³ Své mládí Nykl strávil na dalších hájovnách v okolí (Vojkov, Skalická myslivna), kam byl jeho otec postupně překládán. Během studií na měšťanské škole žil dva roky (1897–1899) u prarodičů v Kostelci nad

---

1 Z nekrologu Aloise Richarda Nykla vysílaného českým rozhlasem v Chicagu. Přepis viz ANpM, Nykl, 37, V.6.2.

2 Nyklova bibliografie viz Nykl, *Padesát let cest*, 588–598. K doplnění do tohoto soupisu: Nykl, A. R. Opereta Tulák v Milwaukee. *Svornost*, 8. prosince 1927.

3 Tato biografická stať je zhuštěným shrnutím Nyklova životopisu z edice prvního dílu jeho autobiografie. Tam i další bibliografie. Nykl, *Padesát let cest*, 16–35.

Černými lesy, než byl poslán příbuzným ve Vejprtech a později v Karlových Varech, aby se zdokonalil v německém jazyce. V roce 1900 nastoupil v Praze na Česko-slovanskou obchodní akademii v Resslově ulici a do města se přestěhoval. Na akademii rozvíjel své dva největší zájmy: četbu literatury a studium jazyků. V mezinárodním prostředí akademie, na níž s ním v ročníku studovali žáci z Černé Hory, Srbska, Bulharska, Moravy, Horních i Dolních Uher a německého Slezska, a v ruských knihách získal velký obdiv a lásku ke všemu slovanskému.⁴ Byly to však jeho rozsáhlé znalosti jazykové, které mu pomohly opustit Rakousko-Uhersko a vydat se do zahraničí uskutečnit svůj sen – dobýt svět jazykovými prostředky.

Prostřednictvím akademie dostal pracovní nabídku na pozici korespondenta v cizích jazycích u firmy Maggi sídlící ve švýcarském Kempttalu. Tam se Nykl roku 1903 odstěhoval a v tamním mezinárodním prostředí dále rozvíjel jazykové i literární znalosti. Ještě na akademii začal být i literárně činným a jeho první práce vyšla v roce 1905. Po ročním pobytu ve Švýcarsku se v roce 1904 přesunul do Hamburku, odkud zamýšlel odjet do Spojených států, pro něho tehdy symbolizujících osobní a národní nezávislost. Po těžké nemoci překonané na podzim roku 1904 se vrátil na rekonvalescenci k rodičům do Čech. Teprve na jaře roku 1905 se zotavil do té míry, že se vydal na cestu přes oceán do USA. Již nikdy se neměl natrvalo do své rodné země vrátit. Ve Spojených státech nejprve působil jako učitel jazyků a malíř v St. Louis a na podzim roku 1905 nabídl své služby Svornosti a přesunul se do Chicaga. Ve Svornosti, s přestávkou na cesty americkým Východem a pobyt v St. Louis v druhé polovině roku 1906, vydržel jako překladatel, redaktor a reportér do podzimu 1907. Tato první, mladická, nezávislá a radostná americká zkušenost měla později zásadní vliv na jeho spíše negativní vnímání Ameriky v dalších letech. Z Chicaga se přes St. Louis vydal do Mexika k prohloubení znalostí španělštiny a poznání tamních obyvatel a kultur. V Mexiku pracoval jako tajemník a korespondent, rozsáhle po zemi cestoval a do Svornosti přispíval cestopisnými či aktuálními zprávami. V Ciudad de México se rovněž blíže seznámil s místní syrskou⁵ komunitou, jež ho ovlivnila v jeho rozhodnutí vydat se do Egypta k poznání tamního života a jazyka.

V roce 1909 jel přes Ameriku, Velkou Británii, Německo, Rakousko-Uhersko, kde se po několik týdnů zastavil, a Alexandrii do Káhiry. Tam působil jako tajemník a korespondent v zahraničních firmách i jako turistický průvodce. Ve volném čase studoval jazyk, náboženství, literaturu i zemi a její obyvatele. V Egyptě navázal na svůj odborný zájem o náboženství, který se

4 Popis tohoto mnohoslovanského prostředí Nykl podrobně popsal v roce 1917. Nykl, A. R. Vlast Čechů: Ke dni 365. výročí narozenin Komenského. *Svornost*, 28. března 1917. Výstřižek v ANpM, Nykl, 129.1. Text viz příloha.

5 Ve smyslu historické Sýrie, kam spadala i dnešní Palestina, Libanon, Jordánsko či Izrael. Dnes bychom Nyklovy přátele řadili mezi Libanonce.

u něho plně projevil v Mexiku, a začal překládat do českého jazyka Korán. V zemi vydržel do počátku roku 1911, kdy se vydal na dlouhou cestu na Dálný východ a mínil zakotvit v Japonsku. Zamýšlel poznat tamní život a naučit se japonštině, s níž již přišel do styku v Chicagu. Do země připlul na jaře roku 1911 po tříměsíční plavbě přes Aden, Cejlon, Singapur, Hongkong a Šanghaj. Usadil se v Jokohamě, která se mu stala domovem až do léta 1916. Působil nejprve v úřednických pozicích v různých firmách a na konci roku 1912 se stal šéfredaktorem nově založeného motoristického časopisu Jidosha, jež vedl a vydával do konce roku 1915. Během pobytu se naučil japonsky a postupně prošel pěšky téměř celé Japonsko. Jeho idylický pobyt narušila první světová válka, v jejímž důsledku se Nykl rozhodl Japonsko opustit a odjet do USA.

Svůj druhý pobyt v Americe, jež se mu měla stát trvalou domovinou, započal v červenci 1916. Po několika letech přešlapování se Nykl vydal na vědeckou dráhu a po získání doktorátu v roce 1921 na University of Chicago započal kariéru univerzitního profesora.⁶ Získal i novou státní příslušnost, když se v roce 1922 stal, již natrvalo, americkým občanem. Vzhledem k jeho jazykovým a literárním znalostem a hloubavému přístupu k životu se, celkem logicky, stalo předmětem jeho odborného zájmu studium literatur a jazyků, často ve srovnávací perspektivě. Z hlediska pedagogického Nykl učil především španělštinu, francouzštinu, portugalsštinu, arabštinu, japonštinu, španělské a arabské literatury, náboženství a dějiny.

Působil nejprve na Northwestern University v Evanstonu (1921–1925), Marquette University v Milwaukee (1926–1929), Orientálním ústavu University of Chicago (1929–1932), Escuele de Estudios Árabes v Madridu (1932–1933), Escuele de Estudios Árabes v Granadě (1936, 1940), Paříži (1939), Harvardově univerzitě (1941–1944) a University of Wisconsin v Madisonu (1951–1953). V mezidobí se vždy vydával na kratší i delší výzkumné cesty a pobyty, buď v rámci výzkumných projektů či stipendií, z podpory mecenášů či vědeckých nadací nebo na hostující přednášky, případně cesty hradil z vlastních uspořenéých finančních prostředků. Ve dvacátých letech tak absolvoval tři delší pobyty v Mexiku (léto 1924, 2/3 roku 1925, 2/3 roku 1926), dvě letní cesty do Evropy (1922 a 1928) na kongresy a za poznáním, cesty po americkém Východu (léto 1923) a Západu (léto 1927).

Skutečným životním štěstím bylo získání místa výzkumného stipendisty v Orientálním ústavu Chicagské univerzity pro rok 1929–1930, později dvakrát prodloužené až do roku 1932. Nykl během této doby žil po různých koutech Středomoří a opakovaně navštívil Španělsko, francouzské Maroko, Alžírsko, Tunisko, Tripolsko, Maltu, Itálii, Sardinii, Egypt, Libanon, Svatou zemi, Turecko, Balkán, Francii, Rakousko, Československo, Německo či Velkou Británii. Do Ameriky se vracel vždy pouze v létě. V další části třicátých let se

6 Tj. v českém významu vysokoškolského učitele.

2. Alois Richard Nykl,
1914

jeho cestování za výzkumem a poznáním nezastavilo, ovšem s tím rozdílem, že se mu základnou, kam se opakovaně vracel, staly Karlovy Vary, bydliště jeho dvou tet z otcovy strany. Větší část roku 1933 strávil ještě ve Španělsku a Americe, roku 1934 v Československu, odkud se přesunul na výzkum do Itálie (1934–1935). Po kratším pobytu se znovu vydal do Španělska (1935–1936), z něhož se přes Francii, Nizozemí a Německo vrátil krátce před vypuknutím občanské války. Část roku 1937 strávil opět v Americe, tentokrát v Evanstonu, a na konci léta 1937 se vrátil do Československa, kde se zamýšlel usadit, než získá stálou pozici na některé z amerických univerzit.

Politická situace ho však na konci léta roku 1938 přiměla opustit Československo a přes Itálii a Švýcarsko se dostal do Francie, kde v letech 1938 a 1939 krátce v Paříži přednášel. Odsud se na podzim roku 1939 vydal do Portugalska a v roce 1940 se přesunul do Španělska, aby vyučoval v Granadě na tamní Escuele de Estudios Árabes. V roce 1940 navštívil se studenty španělské Maroko, nakonec se však v létě roku 1940 přes Portugalsko vydal do Spojených států. Do Evropy se již nikdy nevrátil. Prvním domovem se mu stal

New York a v roce 1941 přijal místo na Harvardově univerzitě jako profesor portugalštiny a suplující vyučující japonštiny. Během války využil pozvání do Mexika, kde přednášel jako hostující profesor arabské literatury. Z profesorského místa na Harvardu se v roce 1944 přesunul do výzkumu a do svého odjezdu z Cambridge v roce 1951 se věnoval pouze psaní knih a odborných studií. Větší část roku 1946 strávil na Princetonu přípravou své shrnující syntézy o andalusko-arabské literatuře a v roce 1948 cestoval po Kanadě.

Roku 1951 se rozhodl natrvalo opustit USA a vydal se do Mexika, kde hodlal strávit poslední roky života u svých dávných českých přátel, manželů Sudkových, u nichž v letech 1924, 1925 a 1926 pobýval. Vážné zdravotní problémy ho však donutily k návratu do USA, kde přijal místo na Wisconsinské univerzitě v Madisonu, jeho profesním působišti až do roku 1953. Soukromě jako důchodce ve městě zůstal až do roku 1955 a vědecky spolupracoval s tamním románským seminářem. V roce 1955 přijal místo v katalogizačním projektu na Northwestern University v Evanstonu, kde nakonec strávil poslední tři roky svého života. Zde po delší nemoci v prosinci roku 1958 zemřel. Místo posledního odpočinku našel na katolickém hřbitově v Des Plaines, západně od Evanstonu. Tato neobyčejná životní dráha po sobě zanechala významný vědecký odkaz nejen v Nyklových dílech, ale i v dochované převážně části jeho osobní pozůstalosti i dokumentárního materiálu, které umožnily zmapování tohoto osudu.

Sám Nykl kladl značný důraz na syntézu své životní filosofie, kterou zpracoval právě na základě svých cest a zkušeností z různých koutů světa, a rozsáhlého studia literatury a života různých světových duchovních a filosofických autorit. Tato jeho Světová, později v reedici Univerzální etika vznikla v první verzi v období předělu autorova života, mezi jeho mladickým a univerzitním životem mezi roky 1916 až 1921.⁷ Znamenaly zásadní zlom v Nyklově životě: z mladíka, jenž kráčet bez zastavení za svými duchovními ideály, se stal muž „uvězněný“ na několik let ve Spojených státech, jenž návrat na svou cestu našel až v univerzitním prostředí a dalších cestách za poznáním. Právě mezi akademiky a po získání amerického občanství v roce 1922 se mohl znovu plně soustředit na svůj vlastní osobní cíl, tedy získání maximálního možného vědění a rovněž i profesního uznání. Specifická a pro Nykla relativně bolestivá ztráta ideálů se plně odrazila v Poznámkách k revoluční akci v Chicagu, jimiž se toto pro něj klíčové válečné období snažil pochopit a vysvětlit. Podrobnější nástin událostí z válečných let je nutný pro pochopení širších souvislostí tohoto textu a geneze jeho sepsání.

7 Nykl, A. R. *Universal Ethics: Based on a new revision of the problem of Good and Evil*. *World Unity* 3 (1928); Nykl, A. R. *Universal Ethics based on a new revision of the problem of Good and Evil*. Madison, 1956.